

DAVLAT XUSUSIY SHERIKCHILIK ASOSIDAGI NODAVLAT MAKTABGACHA TA`LIM TASHKILOTLARI FAOLIYATINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISHNING O`ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Meliboyeva Gulhayo Odiljon qizi

O`zbekiston Respublikasi Oriental Universiteti

Ta`lim menejmenti yo`nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta`lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish va uning o`ziga xos xususiyatlari tahlil etilgan.

Kalit so`zlar: Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta`lim tashkilot, tadqiqot, o`quv tarbiya, kommunikativlik, takomillashtirish.

O`zbekiston Respublikasida olib borilayotgan tub islohotlar mazmuni yosh avlodni ma`naviy yetuk, intellektual salohiyatli barkamol shaxs qilib tarbiyalashga qaratilgan. Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta`lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirishga qaratilgan ma`naviy-axloqiy, tarbiyaviy ishlar barkamol shaxsining shakllanishiga o`z ta`sirini ko`rsatmoqda.

Bugungi kunda raqobatchilikka asoslangan bozor iqtisodiyotida tezkor, tadbirkor, sharoitga ko`ra ish tuta biladigan, maqsadga erishish yo`li, usuli va vositalarini zudlik va oqillik bilan yangilay oladigan faol shaxslarga muhtojlik sezilmoqda. Binobarin, davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta`lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Qolaversa, yurtimizda yuz berayotgan ulkan o`zgarishlar barcha sohalarga, shuningdek, ta`lim jarayoniga ham o`z ta`sirini o`tkazmasdan qolmayapti. Eski ijtimoiy munosabatlar shakllarining buzilishi va yangi demokratik hayot tarzining vujudga kelishi shaxsning ijodiy faolligini talab qilmoqda. Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta`lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish tizimida muhim o`zgarishlar va qayta qurish hayotiy zarurat bo`lib qolmoqda. Yosh avlodni jismonan hamda ma`nan sog`lom va barkamol, vatanparvar, dunyoqarashi keng, har tomonlama etuk qilib tarbiyalash ta`lim fidoyilari oldida turgan eng ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning tashabbusi bilan maktabgacha ta`lim uzluksiz ta`limning birlamchi muhim bo`g`ini sifatida belgilanib, tizim sifatida shakllandi. Bu, o`z navbatida, tarbiyalanuvchilar uchun qulay shart -

sharoitlar yaratish, yosh avlodga puxta ta'lim-tarbiya berish, ularni jismonan va ma'nan yetuk insonlar qilib tarbiyalash mas'uliyatini beradi.

Bugungi Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish, kattalar va tengdosh o'rtoqlarini tushunish, ular bilan hamkorlik qilish, muloqotga kirishish ham talab etiladi.

Ta'lim tizimida yosh avlodning ijodkorligi doimo ustuvor vazifa bo'lib kelgan. Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish muammosining falsafiy va pedagogik jihatlari ijodkorlik mohiyatini tushunish va turli tarixiy davrlarda turlicha yondashilgan "ijodkorlik nazariyasi" bilan bog'liq. Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirishda hal qiluvchi qadam ma'rifatparvarlik davrida amalga oshirildi, uning arboblari inson shaxsiyati mohiyatini o'z-o'zini bilish va ijodiy o'zini o'zi tafakkur qilish subyekti sifatidagi ilmiy qarashlarning shakllanishiga hissa qo'shdilar. Ma'rifatparvarlik davrining atoqli faylasufi J.J.Russo erkin tarbiyani "ijodkor shaxsni shakllantirish uchun asos" deb ta'kidlagan, bunda bola atrofdagi dunyoni mustaqil idrok etadi, bilimga intiladi. Ijodiy jarayonning ichki motivatsiyasi bolaning bilishga bo'lgan ehtiyoji, ijodiy o'zini rivojlantirish istagini bildiradi [22]. Falsafa doirasida ijodkor shaxsni rivojlantirish konsepsiyasida maktabgacha katta yoshdagi bolaning ijodkorlik imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish N.A.Berdyayevning o'z-o'zini anglash va o'zini takomillashtirish g'oyalariga, ma'naviy qadriyatlarining ustuvor jihatlari asoslanadi [22]. N.A.Berdyayev ijodkorlik jarayoni sezgi va fikrning ongsiz faoliyati bilan bog'liq, ijodkorlik jarayoni va ijodkor shaxsining fazilatlarini faqat o'z-o'zini kuzatish asosida baholash mumkin deb ta'kidlab, ijodkorlikni inson faoliyatining bir turi sifatida ko'rib chiqish mumkin, bu quyidagilar bilan tavsiflaydi:

- a) qarama-qarshilikning, muammoli vaziyat, ijodiy vazifaning mavjudligi;
- b) faoliyat subyekti uchun ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatga egalik;
- v) ijodkorlik uchun obyektiv (ijtimoiy, moddiy) asoslar, shart-sharoitlar mavjudligi;
- g) ijodkorlik uchun subyektiv (shaxsiy fazilatlar – bilim, ko'nikma, ayniqsa ijobiy motivatsiya, shaxsning ijodiy qobiliyatlari) asoslarning mavjudligi;
- d) jarayon yoki natijaning yangiligi va o'ziga xosligi [22].

Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish ongli ravishda boshqariladigan faol jarayon bo'lib, jamiyat e'tirofi etsagina haqiqiy, to'liq ijod bo'ladi. Ijod fan-texnikani, madaniyatni boyitadi, rivojlantiradi.

Har bir kishi o'z ishini shunchaki avtomatik ravishda bajarmasdan, unga o'ziga xos narsalarni kiritish, uni ma'lum tarzda takomillashtirishga harakat qilsa, u ijodkordir [33,96-b]. N.E.Veraksaning fikriga ko'ra, maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy fikrlashini o'rganib, quyidagilarni ta'kidlaydi: bolani muammoli vaziyatga qo'yish fikrlashning rivojlanishiga kafolat bermaydi; birlashish va vositachilik harakatlari ijodkorlik, o'zgartirish qobiliyatining asosini tashkil qiladi.

Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirishga doir ilmiy tadqiqot ishlarida qayd etilgan. Bu vazifalarni hal qilishning o'ziga xos usullari, yangi mazmunini topish va turli xil o'zgarishlardan foydalanish bilan bog'liq holda o'zlashtirilgan ish usullarini qo'llashdagi tashabbus va faollikning namoyonidir.

Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirishda ilmiy adabiyotlarning tahlili bolalarning ijodiy faolligi ko'rsatkichlarini aniqlash imkonini beradi:

- Bola qiziqishining barqarorligi.
- Tasavvur qilish, fantaziya va modellashtirish qobiliyati.
- Ijodiy faoliyat jarayonida ijobiy his-tuyg'ularning namoyon bo'lishi.
- Topqirlik, zukkolik va yangi bilimlar, harakat usullari, savollarga javob izlashning namoyon bo'lishi.
- Ijodiy faoliyatda mustaqillikning namoyon bo'lishi.
- Originallikka intilish.
- Muvaffaqiyatlik vaziyatini boshdan kechirish, ijodiy jarayondan zavqlanish qobiliyati.
- Qiyinchiliklarni engish qobiliyati.

N.A.Vetlugina fikricha Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish bilan shug'ullanganda faollik kabi xususiyati katta ahamiyatga ega. Aynan faollik bolaning ijodiy vazifalarni bajarishdagi birinchi qadami bolib, uning ijodiy harakatlarga tayyorligini belgilaydi [26,415-b].

So'nggi paytlarda Davlat xususiy sherikchiliklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizimini takomillashtirish muammolariga katta qiziqish uyg'onmoqda. U.Zotova o'z tadqiqot ishida ijodiy faollikni "tegishli pedagogik sharoitlar va samarali faoliyatda to'liq rivojlanadigan shaxsning intellektual imkoniyatlari va emotsional sohasi xususiyatlarining birlashuvi", deb ta'riflaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bola huquqlari to'g'risida konvensiya. "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. – T.: Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi, 2008. – 34 bet.
2. Inson Huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasi – T.: Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi, BMTning O'zbekiston Respublikasidagi Vakolatxonasi, 1998. – 48 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirining 2018-yil 18-iyundagi 1-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari". Toshkent. 2018.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining 2018-yil 7-iyuldagi 4-sonli hay'at yig'ilishi qarori bilan tasdiqlangan maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun «Ilk qadam», maktabgacha ta'lim muassasalari davlat o'quv dasturi. Tuzuvchilar: I.V.Grashyeva, L.G.Evstafeva, D.T.Mahmudova, Sh.B.Nabixonova, S.V.Pak, G. E. Djanpeisova. – T.: MTV, 2018. – 69 bet.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi matni. <http://uza.uz>
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 29-dekabrdagi "2017–2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-son qarori. www.lex.uz
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-son Farmoni.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3305-son qarori. www.lex.uz